

Bijlage bij de brief van Werkgroep Herstel Leefbaarheid aan het College van B&W van de gemeente Utrecht, 21 juli 2007

- in **rood/cursief** is het commentaar van WHL tussengevoegd -

Aan: de (plv.) leden van de Commissie Verkeer en Beheer
Behandeld door R. Klaassen
Datum 31 mei 2007
Doorkiesnummer 2868447
Ons kenmerk G07.055251
E-mail r.klaassen@utrecht.nl
Onderwerp De linden aan de Maliebaan

Geachte dames en heren,

Aan de Maliebaan staan 365 lindebomen merendeels in het groen.

1) Hiermee wordt de situatie niet juist weergegeven. De 6 rijen lindes staan elk in een smalle groenstrook van 2,5-3 m die vermoedelijk behoorlijk verdicht is en de verdere omgeving, bestaan de uit verharding en deels zelfs asfalt, is nog veel meer verdicht. Door deze verdichting zijn de groeiomstandigheden voor de bomen verre van optimaal. Op de slechte groeiomstandigheden van de bomen langs de hoofdrijbaan van de Maliebaan is reeds gewezen in 1978 door onze Werkgroep (Werkgroep Herstel Leefbaarheid) en in 1984 door de gemeentelijke Werkgroep Directe Voorzieningen Binnenstad in het rapport 'Bomen langs de Utrechtse singel en de Maliebaan. Een onderzoek naar verkenning van de slechte groeiomstandigheden.'

Uit de VTA-inspectie blijkt dat de vitaliteit van de bomen in de Maliebaan achteruit loopt. Indicatief is de constatering dat van de 365 bomen inmiddels zo'n 69 lindebomen zijn aangetast door parasitaire zwammen, onder meer de tonderzwam en korsthoutskoolzwam.

*2) De VTA-inspectie blijkt te zijn uitgevoerd in 2005. De 69 bomen waarbij toen zwammen werden geconstateerd staan verspreid over de hele Maliebaan. De constatering uit 2005 wordt echter **niet** bevestigd door een recent (juli 2007) door deskundigen (mycologen) uitgevoerd onderzoek. Er blijken nauwelijks parasitaire zwammen voor te komen. Ook is gebleken dat bij de VTA-inspectie geen onderscheidgemaakt is tussen parasitaire zwammen en zwammen die ongevaarlijk zijn voor de bomen.*

De Maliebaan is een gemeentelijk beschermd stadsgezicht. De afdeling Monumenten nomineert de Maliebaan voor een Rijksbeschermd stadsgezicht en de Stadsbuitengracht (aan het einde van de Maliebaan) is onderdeel van het Rijksmonument Zocherpark.

3) De monumentale waarde van de Maliebaan is dus bijzonder hoog en dat rechtvaardigt bijzondere zorg voor de instandhouding van de bomen. Bij een monumentale laan behoren monumentale bomen. Juist linden behoren tot de groep van zeer lang levende bomen. Inzet moet zijn om een groter percentage oudere en grotere bomen in de Maliebaan te krijgen. De huidige leeftijd ligt vrijwel geheel onder de 70 jaar. Slechts weinig bomen zijn ouder.

De tonderzwam tast bomen aan die conditioneel niet in orde zijn, waardoor de zwam zich sneller kan uitbreiden. Als we niet ingrijpen, sterven de aangetaste bomen af binnen nu en 10 jaar. In deze tien jaar komen er dan steeds meer zieke linden bij.

*4) Zoals hiervoor aangegeven wordt het hier gestelde **niet** ondersteund door het recente onderzoek naar het voorkomen van zwammen en de aard van deze zwammen. Overigens dient ook binnen de groep van de tonderzwammen (5 soorten in Nederland) onderscheid gemaakt te worden naar het effect dat de infectie kan hebben op de stabiliteit van de boom. De minder snel werkende soorten bieden de boom een goede kans om de houtafbraak te compenseren. Bovendien bestaat er ook niet een besmettend effect bij tonderzwammen zoals in de brief gesuggereerd wordt.*

Gezien het belang van de Maliebaan en de ziekte van de bomen vinden op de Maliebaan elk jaar VTA inspecties plaats. Vooruitlopend op besluitvorming over de aanpak informeer ik u over de feitelijke situatie van de bomen aan de Maliebaan en over de mogelijkheden, waaruit de gemeente zal moeten kiezen.

Oorzaken

De oorzaken van de conditionele achterstand van de bomen zijn te wijten aan de verslechtering van de groeiplaatsomstandigheden door

- wateroverlast en pekelwateroverlast voor de bomen door het ontbreken van straatkolken op de hoofdrijweg van de Maliebaan;
- druk bezochte grootschalige evenementen (waaronder de befaamde Piekenkermis) waardoor de grond rond de bomen ernstig verdicht.

5) Er zijn meerdere oorzaken aan te wijzen voor de slechte groeiplaatsomstandigheden. Zoals hiervoor aangegeven zijn de groeiomstandigheden al tientallen jaren slecht door de vele verdichting. Met name door de asfaltering van de hoofdrijbaan en verharding op de wandelpaden waarvan er één, het historische fietspad, een aantal jaren geleden ook nog is geasfalteerd. De water- en pekelwateroverlast en de evenementen hebben zeker bijgedragen aan verslechtering. En daarnaast ook de vernieuwing van de warmwaterleidingen in 2005, met alle gegraving en aantasting van de wortels van de buitenste rij lindes aan de spoorwegzijde over de hele lengte van de Maliebaan.

De teruglopende vitaliteit van de bomen vindt zijn oorzaak vooral in het toenemende aantal evenementen en de aantallen bezoekers. Natte omstandigheden verergeren de situatie. De verdichting van de grond rondom de bomen die hierdoor optreedt, veroorzaakt zuurstofgebrek in de boomwortels waardoor boomwortels afsterven en de zwamsoorten de kans krijgen om via de afstervende wortel de boom binnen te komen.

6) Zoals aangegeven onder punt 5 lijden de bomen niet alleen door verdichting van grond als gevolg van evenementen en bezoekers daarvan maar zeker ook door andere oorzaken. Voor een verbetering van de groeiomstandigheden van de bomen dienen ook die andere oorzaken geïdentificeerd, onderzocht en aangepakt te worden.

Zo is inmiddels de monumentale Rode Beuk uit 1901 midden op het Malieblad mede door evenementen als de Piekenkermis ten dode opgeschreven en zal dit jaar gekapt moeten worden.

7) Waarom deze beuk ten dode opgeschreven is en nog dit jaar gekapt moet worden is niet duidelijk. De boom heeft nog veel bladeren en ziet er redelijk uit. Terwille van het stadsbeeld is zo lang mogelijk uitstel van kappen zeer gewenst. Duidelijk is dat de boom aangetast is door de Reuzenzwam waardoor wortelrot veroorzaakt wordt. Afhankelijk van de vitaliteit is een beuk in staat voldoende reactiehout te vormen waardoor deze zijn stabiliteit behoudt. De boom zou hierbij ook geholpen kunnen worden door hem te verankeren. Ofschoon niet geheel vergelijkbaar is de beukenoprijlaan van Oud-Amelisweerd hier een goed voorbeeld van. Daar is de kap van zelfs geheel dode beuken uitgesteld en zijn de bomen verankerd mede terwille van het landschapsbeeld.

Scenario's

Wij hebben inmiddels een aantal scenario's ontwikkeld om de bomen te beschermen tegen verdere schade. Daarbij deze kanttekening: enkele mogelijke scenario's hebben wij reeds van verdere besluitvorming uitgesloten.

- Zo is vast te stellen, dat de hoofdrijweg niet de gebruikelijke afwatering via straatkolken heeft maar heeft een zogenaamde 'molgoot', waardoor onder meer strooizouten en andere reststoffen bij de boomwortels komen. We hebben geen scenario opgenomen om deze waterafvoer te veranderen, omdat wij verwachten, dat de aanleg van een afwateringssysteem in het bestaande profiel nieuwe en onherstelbare schade toebrengt aan de boomwortels.

8) Deze vaststelling betekent dat de eerder aangewezen oorzaak 'wateroverlast en pekelwateroverlast' niet wordt weggenomen en dus dat de slechte groeiomstandigheden van bestaande en van eventuele nieuwe, vervangende, bomen voortduren. Gezocht kan worden naar een afwateringssysteem met minder schadelijke gevolgen voor de wortels zoals een goot in het midden of een waterdoorlatende verharding. Voor een monumentale laan als de Maliebaan is een minder schadelijk afwateringssysteem noodzakelijk.

- Daarnaast is het niet mogelijk het verbeteren van de bodemgesteldheid rondom de bomen te combineren met een toekomstige herinrichting van de hoofdrijweg van de Maliebaan, de Maliebaan is een wijkontsluitingsweg en heeft geen prioriteit boven de hoofdrijwegen in ons investeringsprogramma.

9) Hier wordt een verbetering onmogelijk genoemd om financiële redenen, alsof eerder vastgestelde prioriteiten niet heroverwogen kunnen worden wanneer het inzicht ontstaat dat hier maatregelen noodzakelijk zijn.

- Ook het verplaatsen van grote evenementen (als de Piekenkermis) is niet opgenomen in de scenario's; immers bij raadsbesluit van 1 april 2003 heeft de raad zich uitgesproken voor het handhaven van de Piekenkermis op de bestaande locatie.

10) Hier wordt een oplossing uitgesloten omdat er eerder een besluit is genomen zonder dat be-

langrijke gevolgen bekend waren. Ook hier geldt dat zo'n besluit heroverwogen zou moeten worden indien uit nader onderzoek blijkt dat dit evenement inderdaad grote nadelige gevolgen zou hebben, welke niet te verhelpen zijn door striktere voorwaarden en controle op de naleving ervan.

Scenario 1: ongewijzigd beleid

Het geschatte plantjaar van de meeste linden aan de Maliebaan is rondom 1930. In de loop der tijd zijn aan de Maliebaan diverse gevaarlijke linden gerooid en vervangen, de leeftijd van de bomen kent onderlinge verschillen.

Om de uniformiteit van de laan te behouden, zijn vanaf de jaren '60 diverse halfvolwassen linden herplant op opengevallen plekken. Bij ongewijzigd beleid, waarbij niet wordt ingegrepen, ziet het beleid er als volgt uit. Lindebomen halen onder zeer optimale omstandigheden in de stad een gemiddelde leeftijd van 100 jaar. Onder normale omstandigheden zouden een groot aantal van deze linden aan de Maliebaan nog een levensduur hebben van minder dan 25 jaar. Door de voortdurende bodemverdichting en de toenemende zwamaantastingen, is de verwachting dat meer dan de helft van de lindebomen, bij ongewijzigd beleid, binnen de komende 25 jaar zal verdwijnen.

De herplant van een toenemend aantal uitgevallen bomen vraagt om nieuwe bomen ('inboet') van een zware kwaliteit (grote maat). Financieel gezien zal de inboet tot aanzienlijke kosten leiden. De Maliebaan is immers geen doorsnee laan. De kosten van een zware inboetboom bestaan uit de aanschaf van een lindeboom met een stamomtrek van rond de 55 cm (een doorsnede van circa 18 cm), vervoerskosten, plantkosten, nabehandeling en het geven van een watersuppletie voor drie jaar. De totaalkosten komen dan op circa 2.000 euro (excl. BTW) per lindeboom. Deze kosten moeten we opvangen binnen het beheerprogramma.

11) In dit scenario worden de slechte groeiplaatsomstandigheden niet verbeterd en worden de bomen nooit oud terwijl juist linden behoren tot de groep van zeer lang levende bomen. Bij een monumentale laan als de Maliebaan behoren monumentale bomen. Inzet moet daarom zijn om een groter percentage oudere en grotere bomen in de Maliebaan te krijgen. Onder redelijke omstandigheden kunnen lindes gemakkelijk 200 jaar worden.

Scenario 2: bomen beschermen tegen verdichting

Het beter beschermen van de bomen tegen verdere bodemverdichting, door bij evenementen hekafsluitingen aan te brengen gelijk aan de kroonprojectie van de bomen. Beleidsuitgangspunt is dan: onder de kroonprojectie van bomen in het groen mogen geen activiteiten plaats vinden. Dit uitgangspunt moet dan ook worden opgenomen in de vergunningverlening alsmede in de aangekondigde Bomenvisie.

12) Dit is inderdaad een heel belangrijk uitgangspunt, waarbij we wel willen opmerken dat het geen nieuw uitgangspunt is: het volgt direct uit de definitie van vellen in de APV, namelijk: "Vellen: afzagen, afhakken verplaatsen, rooien met inbegrip van verplanten en het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die de dood of ernstige beschadiging of ontsiering van houtopstand ten gevolge kunnen hebben. (APV, art 84, g)". Dit betekent dat ten onrechte geen veldvergunning aangevraagd zou zijn voor de evenementen, gezien uw veronderstelling dat deze activiteiten geleid hebben tot de naderende dood van de beuk op het Malieblad en van grote aantallen linden op de Maliebaan.

Ook het afzetten van de Maliebaan aan beide zijden van de hoofdrijbaan met hekken met het openhouden van enkele doorgangen is in dit scenario wenselijk. Bij andere evenementen op de Maliebaan, zoals 'Uitgekookt' (een culinair evenement) of de 'wielerronde' maken we al gebruik van hekken om af te zetten.

Het nadeel dat hierdoor aanmerkelijk minder ruimte overblijft om een kermis en of een ander evenement te exploiteren kunnen we met andere maatregelen opvangen. Hierbij valt te denken aan het houden van de kermisactiviteiten op de parkeerplaatsen en het vrijhouden van de hoofdrijbaan. Andere mogelijkheden zijn op een parkeerstrook en op de hoofdrijbaan de kermisactiviteiten te houden en de andere parkeerstrook open te houden voor verkeer. In dit scenario kunnen we op het Malieblad geen kermisactiviteiten meer toestaan gezien het onbetwistbare monumentale karakter van de bomen op het Malieblad. Lepelenburg kan een alternatief zijn voor de grotere en meer bezwarende kermisactiviteiten. Ook kan een deel van de Maliesingel tot aan de brug worden benut voor kermisactiviteiten. Kortom, er zijn enkele alternatieve mogelijkheden om de bomen aan de Maliebaan te ontzien en de evenementen doorgang te doen vinden. Het College heeft opdracht gegeven een voorstel hiertoe verder uit te werken.

13) De suggestie om 'de grotere en meer bezwarende activiteiten' van de kermisactiviteiten naar Lepelenburg te verplaatsen zou praktisch betekenen dat er weer een groengebied wordt aangetast. We hoeven in dit verband alleen maar te wijzen op het zware vrachtverkeer dat bij het opbouwen en afbreken van de attracties betrokken is. Voor deze activiteiten is een terrein elders nodig dat voldoende groot, verhard en goed bereikbaar is voor vrachtauto's.

Scenario 3: Verjonging van de laan door vervangen van de aangetaste bomen door jonge bomen
Binnen de komende 25 jaar zal meer dan de helft van de bomen, bij ongewijzigd beleid, verdwijnen. Er zijn binnen onze bestaande prioriteitstelling onvoldoende middelen om grotere bomen terug te plaatsten (zie scenario I : kosten circa 2.040 euro per boom) en voor het onderhoud te zorgen. Gevolg is het Inboeten of inplanten van Lindebomen van de standaard doorsnede hetgeen in de komende jaren zal leiden tot langdurig verlies van het monumentale karakter van de Maliebaan.

14) Voor dit scenario 3 geldt hetzelfde als voor scenario 1: de slechte groeiplaatsomstandigheden worden niet verbeterd en de bomen worden nooit oud. Zie verder opmerking 11.

De inschatting dat bij ongewijzigd beleid binnen 25 jaar meer dan de helft van de bomen zal verdwijnen is overigens naar onze mening zeker te pessimistisch.

Scenario 4: Bodemverbetering door de verdichting op te heffen door middel van 'ploffen' en indien nodig het toe voegen van perliet of voedingsstoffen

Voorafgaand aan de maatregelen wordt de verdichting van de bodem gemeten met een penetrometer. 'Ploffen' is het beluchten van de bodem, de kosten bedragen circa 200 euro per boom. Op de Maliebaan staan nu ongeveer 180 bomen waarbij dit in elk geval moet gebeuren. In totaal zullen de kosten dan uitkomen op 36.000 euro voor het eerste jaar. Door het jaarlijks centraleren van de grondmeting, bladmeting en scheutanalyse wordt bepaald voor welke bomen deze behandeling jaarlijks of eens in de twee jaar moet worden herhaald.

15) De bijdrage die éénmaal 'ploffen' per jaar of per twee jaar kan leveren aan de verbetering van de slechte groeiplaatsomstandigheden blijft onzeker. In het geval van asfaltverharding of andere ondoorlatende verharding wordt er niets opgelost.

Welke keuze ook wordt gemaakt, deze zal ingrijpende gevolgen hebben. Rond de zomer zal het College de commissie zijn keuze voorleggen.

16) Wat opvalt aan de zogenaamde scenario's is dat er bij voorbaat twee mogelijke scenario's worden uitgesloten en dat in de vier overblijvende scenario's de slechte groeiplaatsomstandigheden niet structureel worden aangepakt. Omdat er per scenario telkens een ander deelprobleem wordt aangepakt betekent een keuze ook dat andere problemen blijven liggen.

In de hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd,

17) De vitaliteit van de bomen is onvoldoende onderzocht en de oorzaak van de vermeende slechte vitaliteit, de aanwezigheid van gevaarlijke zwammen, evenmin. Maar al tientallen jaren is duidelijk dat de groeiplaatsomstandigheden niet optimaal zijn. En dat als gevolg daarvan de lindes niet oud zullen worden terwijl dat best zou kunnen en ook de bedoeling moet zijn gelet op het monumentale karakter van de Maliebaan.

De Maliebaan is een beleid waard dat vooral gericht is op het behoud en de versterking van dit monumentale karakter en dat bijzondere zorg besteedt aan de instandhouding van de bomen. Concreet betekent dit dat de oorzaken van de slechte groeiplaatsomstandigheden worden aangepakt. Die oorzaken zijn: teveel afsluitende verharding tgv wegen en paden; water- en pekewateroverlast, bodemverdichting ten gevolge van evenementen en bezoekers zonder dat voldoende beschermende maatregelen genomen zijn en andere, niet genoemde, oorzaken zoals gegraven wortelzones.

Hoogachtend,
R. Giesberts